

زمینه های جامعه شناختی شکل گیری و گسترش شهروند جهانی در بین جوانان

آذر رشتیانی^۱

سیف اله سیف الهی^۲

غلامعباس توسلی^۳

محمد رضا جوادی یگانه^۴

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۶/۳/۳

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۶/۳/۳۰

مقاله حاضر برگرفته از تحقیقی است که به منظور بررسی جامعه شناختی زمینه های شکل گیری و گسترش شهروند جهانی در جوانان صورت گرفته است. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانشجویان جوان دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران می باشد که از آن میان، ۲۸۰ نفر به عنوان نمونه آماری تعیین شدند. در مبانی نظری از نظریه های مرتبط با این حوزه استفاده شد و در پایان مدل نظری تحقیق، طراحی گردید. این تحقیق با استفاده از مطالعات میدانی و روش پیمایشی انجام گرفت. ابزار گردآوری داده ها، پرسشنامه محقق ساخته بود که بعد از برآورد اعتبار و پایایی، در بین پاسخ گویان توزیع گردید. پس از گردآوری داده ها، براساس آمارهای استنباطی و با استفاده از نرم افزارهای SPSS و مدل یابی معادلات ساختاری با نرم افزار Lisrel، داده ها مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. نتیجه نشان داد که بین تجربه جهانی شدن، گردشگری، مشارکت های مدنی، مهارت های اجتماعی و فضای آموزشی و شکل گیری و گسترش شهروند جهانی به عنوان متغیرهای وابسته رابطه معناداری وجود دارد و فرضیه های آنان تایید شد؛ اما بین رسانه های جمعی ملی و شکل گیری و گسترش شهروند جهانی رابطه معناداری وجود ندارد. با استفاده از مدل معادلات ساختاری لیزرل مشخص شد که از بین همه این عوامل، سه عامل مهارت های اجتماعی، مشارکت های مدنی و تجربه جهانی شدن بیشترین

^۱ دانشجوی دکتری جامعه شناسی (گروه های اجتماعی)، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

^۲ دانشیار، گروه جامعه شناسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

E-mali: Dr.seyfolahi@rped-almizan.ir

^۳ استاد، گروه جامعه شناسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

^۴ دانشیار، گروه جامعه شناسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

تاثیر را دارند و از این میان، مشارکت های مدنی بیش از همه عوامل در شکل گیری و گسترش شهروند جهانی جوانان تاثیرگذار است.

واژگان کلیدی: رسانه های جمعی ملی، تجربه جهانی شدن، مشارکت های مدنی، مهارت های اجتماعی و فضای آموزشی

مقدمه

تاریخ دگرگونی و تحولات زندگی بشر نشان می دهد که روابط و مناسبات اجتماعی در نتیجه و پیامد تعامل انسان و محیط شکل گرفته و در روند و فرآیند پرفراز و نشیب تاریخ در حال تغییر و تحول است. یکی از این پدیده های اجتماعی - فارغ از مرزهای محلی، شهری و ملی - روابط و مناسبات شهروندی و همچنین هویت های شهروندی در مفهوم حقوقی، سیاسی و اجتماعی می باشد. امروزه به علت گسترش و تعمیق روند و فرآیند "جهانی شدن"¹، سرنوشت همه انسان های ساکن در کره زمین بیش از پیش به هم گره خورده است و در یک تعامل دیالکتیکی قرار گرفته اند. در جهان امروز، مفهوم شهروندی² در قالب حوزه عمومی و شهروندی از جذابیت عام برخوردار است و بسیاری از موضوع ها، مسائل و رویکردها در حوزه امور و مسائل اجتماعی بر این واقعیت اذعان دارند. موضوع ها و مسائلی نظیر دموکراسی، مشارکت، نابرابری ها، فقر، زنان، گروه های قومی، جوانان، فرقه گرایی و تروریسم و حتی محیط زیست نیز از منظر روابط و مناسبات شهروندی مورد تحلیل قرار می گیرند.

"همانطور که جوامع بشری به طور فزاینده به هم نزدیک می شوند و در معرض فرهنگ جهانی، فرصت توسعه هویت جهانی برای افراد فراهم می شود، پدیده جهانی شدن به صورت یک واقعیت حیاتی و مبنایی خود را نشان می دهد". (Reysen and Miller, 2013) در این روند، عرصه مواجهه با پدیده جهانی شدن و شهروند جهانی، عرصه علم، مدیریت و سیاست گذاری در قالب و محتوای ویژه ای خودنمایی می کند؛ چنان که این روند در برخی جوامع بطئی و کند و در برخی دیگر پیشرونده و شتابان است. پی آمد چنین تحولات و دگرگونی ها در برخی جوامع متعادل و متناسب با نیازهای داخلی و در بعضی دیگر نامتعادل است.

مفهوم شهروند جهانی، مفهوم تازه ای نیست؛ ردپای این موضوع را می توان در یونان باستان هم پیدا کرد؛ چنان که سقراط می گوید: "من نه یک شهروند آتن یا یونان، بلکه شهروند جهان هستم". (شاتل ۳، ۲۰۰۹) "مفهوم شهروند جهانی به جای ایجاد شکاف، ارتباطاتی مفهومی و عملی خلق می کند. مشترکات بین آنچه در خانه اتفاق می افتد و آنچه در جامعه اتفاق می افتد، در آنجا ظاهر می شود. ویژگی های مشترک بشر متعادل اند برخلاف تفاوت ها که بسیار انگشت شمار هستند. در سطح کاربردی شهروندی جهانی مفهومی ارائه می کند که

¹ Globalization

² Citizenship

³ Schattle, Hans.

می تواند پلی باشد بین جهانی شدن و آموزش چندفرهنگی. با اینکه این اقدامات پیشینه های متفاوتی دارند، اما

اهداف مهم مشترکی از همدلی فرهنگی صلاحیت بین فرهنگی دارند." (Olson et al, 2007)

شهروندان جهانی کسانی هستند که در مناسبات جهانی و بین المللی اثرگذار و به خرد جمعی جهانی کمک می کنند و در برقراری ارتباط دقیق و موثر بسیار تعیین کننده اند. کمیت و کیفیت عملکرد شهروند جهانی با توجه به بسترهای موجود آن در جوامع مختلف متفاوت است، زیرا ارکان و مولفه های تشکیل دهنده هر جامعه در ترکیب ساختاری خود و ترکیب آنها با همدیگر، نوع و ماهیت نظام اجتماعی را تعیین می کنند. ناموزونی ها و پیامدهای آن با توجه به میزان، نوع ناموزونی ها و ماهیت ترکیب ساختاری آنها در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه متفاوت است. "پذیرش سریع و مداوم نوآوری ها و تغییر و تحول از خصوصیات جوامع پیشرفته است. تغییر و تحول در این جوامع زاده تراکم جمعیت، تنوع مشاغل، توسعه سازمان های رسمی، گسترش تخصص ها و تنوع گروه های اجتماعی است. از خصوصیات برجسته جوامع پیشرفته، گسترش فرهنگی جامعه و تمایل به دست اندازی بر قلمرو فرهنگ های منطقه ای و خرده فرهنگ های نظام اجتماعی سستی خودی و غیر خودی است. نتیجه این نفوذ و دست اندازی، از بین رفتن لهجه ها، سنت ها و رسم های اجتماعی منطقه ای و محلی و شکل گیری خرده فرهنگ ها بر اساس گروه ها، طبقات و زندگی اجتماعی نوین است." (سیف الهی، ۱۳۸۸: ۱۷۰-۱۷۱)

براساس نتایج پژوهش های متعدد نظیر پژوهش ربانی و دیگران (۱۳۸۵)، شیانی و فاطمی نیا (۱۳۸۸)، شیانی و داوند (۱۳۸۹)، رفیعی و دیگران (۱۳۸۷) در مورد حقوق و وظایف شهروندی، پژوهش محمدی و همکاران (۱۳۸۹) در مورد هویت شهروندی، پژوهش فاطمی نیا و حیدری (۱۳۸۹) در مورد احساس شهروندی، پژوهش لطف آبادی (۱۳۸۵) در مورد آموزش شهروندی و پژوهش گنجی و هاشمیان فر (۱۳۸۷) در مورد فرهنگ شهروندی می توان گفت که شهروندی و عدم رعایت اصول شهروندی از جمله مسائل اصلی جامعه ایران است. به علاوه، جوانان ایرانی نسبت به حقوق شهروندی و مسئولیت های آن از آگاهی اندکی برخوردارند و از نظر رعایت فرهنگ شهروندی در سطح پایینی قرار دارند؛ به طوری که بر اساس یافته های تحقیق شیانی و فاطمی نیا (۱۳۸۸)، میانگین آگاهی شهروندان مستخرج از طرح تحقیقاتی "بررسی میزان آگاهی شهروندان تهرانی از حقوق و تعهدات شهروندی" عدد منفی (۱-) بوده است- یعنی، سطح آگاهی شهروندان از حقوق و تعهدات شهروندی در جامعه ایران بسیار پایین است.

شهروند جهانی برآیندی از توسعه، به ویژه توسعه روابط و مناسبات شهروندی است و این ایده، از آن منظر که حاکی از رابطه متقابل میان فرد و اجتماع است، پیوندی اساسی بین فرد و جامعه را نمایان می‌سازد. علاوه بر حقوق، بر وظایف و تعهدات نیز دلالت دارد و از این رو، یک ایده دو جانبه و اجتماعی تلقی می‌شود (فالكس، ۱۴: ۱۳۹۰).

از آنجایی که صفات یک ملت ذاتی نیست، بلکه ناشی از زندگی جمعی است و با تغییر اوضاع در سطوح مختلف، بهتر یا بدتر می‌شود، لذا نمی‌توان یک یا چند منش را به همه ایرانیان تعمیم داد، زیرا خرده فرهنگ‌هایی هم از درون لایه‌های اجتماعی بر می‌خیزد که از منش پایدار و مسلط تبعیت کامل نمی‌کند (فراستخواه، ۲۷: ۱۳۹۴). این امر نشان دهنده آن است که ساختار یک جامعه با تغییرات ناشی از مدرنیته در چالش‌های قابل ملاحظه‌ای قرار می‌گیرد که می‌تواند توجیه‌کننده زمینه‌ها و موانع شکل‌گیری شهروند جهانی باشد.

در جامعه توسعه یافته، روابط و مناسبات اجتماعی عادلانه است؛ به طوری که احزاب، گروه‌ها و سندیکاها و NGOها در جامعه مجال برای ایجاد و رشد پیدا می‌کنند. فضای رقابت و سبقت در بین گروه‌ها مهیا می‌شود و نبرد اندیشه‌ها باعث افزایش روزافزون توسعه جامعه می‌شود.

مرتفع شدن نیازهای شهروندان در داخل یک کشور، احساس مسئولیت در جامعه بین‌الملل را نیز در آنها ایجاد و تقویت می‌نماید. این شرایط، خاص جوامع مدنی و توسعه یافته است. آموزش شهروندی به طور غیر رسمی در خانه یا محل کار یا کارگاه‌های آموزشی و یا به طور رسمی به صورت سرفصل درسی مجزا در مدارس و حتی مدارس ابتدایی و یا به صورت رشته تحصیلی دانشگاهی در واقع به شهروندان می‌آموزد که چگونه یک شهروند فعال، آگاه و مسئولیت‌پذیر باشند. در واقع مبنای این آموزش‌ها، پرورش یک شهروند نمونه یا شهروند خوب یا ارائه یک الگوی شهروندی نیست، بلکه به آنان می‌آموزد که چگونه تصمیمات خود را با توجه به مسئولیت‌هایشان در قبال اجتماع و زندگی فردی خود اتخاذ نمایند. حال این اجتماع می‌تواند محله، شهر، کشور و یا در سطح جهان باشد که در این صورت شهروند جهانی محسوب می‌شوند. با توجه به موضوع زمینه‌های شکل‌گیری یک پدیده اجتماعی همچون شهروندی جهانی بین جوانان، سوالی که مطرح می‌شود مهمترین زمینه‌های جامعه‌شناختی برای بسترسازی به منظور نیل جوانان جامعه به شهروند جهانی بودن شامل چه مواردی است؟

مبانی و چهارچوب نظری پژوهش

وسعت و پیچیدگی دنیای انسانی، انبوهی اطلاعات درجهان کنونی، آدمی را با واقعیت های متفاوتی رو به رو می نمایند که شناخت بخشی از این پدیده های خاص، نیازمند چارچوب نظری مشخصی می باشد تا محقق از زاویه ای خاص به شناخت و تبیین واقعیت ها بپردازد و از سردرگمی رهایی یابد. ارزش یک چارچوب نظری در این است که محقق با استفاده از آن، فرضیه ها و سوال تحقیق را در ذهن خود ساختار بندی می کند، زیرا که نتایج تحقیق وقتی آسانتر سازماندهی، تحلیل و توصیف می شوند که با یک چارچوب نظری سازگاری داشته باشند. به همین جهت از آنجا که این پژوهش نیز از جمله تحقیقات توصیفی-تحلیلی است، نیاز به یک چارچوب تئوریک خاص دارد که فرضیات تحقیق بر مبنای آن طراحی شوند؛ یعنی، وضعیتی از حقوق و تکالیف شهروندی که در میان شهروند ملی و جهانی قرار دارد. اولین نظر را مارتینیلو مطرح کرده که در عین تعریف حقوق و وظایف شهروندی بر مبنای چارچوب منطقه‌ای، بر موجودیت و هویت شهروندی دول عضو نیز تأکید می کند. (کاستلز و دیویدسون، ۱۳۸۲: ۱۶۹).

در دوره پسامدرن، مقوله شهروندی، به خصوص در غرب، به عنوان جنبه ای از دولت-ملت تک فرهنگی، زیر سوال رفته و به واسطه فرایند جهانی شدن، شهروندی در جامعه معاصر به فراسوی دولت-ملت بسط یافته است. (وکیل ها، ۱۳۹۶: ۲۵) اگر به هر جهت، درباره شهروندی جهانی بحث شود، لازم است امکان جهان وطن گرایی پسا کلاسیک بررسی شود. شهروند جهانی بودن به معنی داشتن مشربتی فرهنگی است که به علایق بی واسطه محدود نمی شود، بلکه تعلق - دخالت و مسئولیت جهانی را به رسمیت می شناسد و می تواند این علایق گسترده تر را در راه و رسم های زندگی روزمره ادغام کند.

نظریه شهروند جهانی بر این امر تأکید دارد که می توان برای افراد به عنوان شهروندان جهانی حقوق و تعهداتی در سطح بین الملل و جهانی به رسمیت شناخت. این انگاره را باید به نام دیوید میلر (۱۹۹۵) نام گذاری کرد. او در یکی از مقالات خود به نام "شهروندی تعهد زا" امکان تحقق شهروندی توأم با تکلیف را در سطح جهانی مورد بررسی قرار داد. نوعی از شهروندی که مستلزم به رسمیت شناختن تعهدات اخلاقی در خارج از حدود ملی است. میلر در مقاله دیگری با عنوان "تعیین سرنوشت خود در سطح ملی و عدالت جهانی" معتقد است که

این امر جز با تعریف معیارهای استاندارد برای عدالت جهانی، قابل تحقق نیست. وی برای رسیدن به عدالت جهانی سه تعهد را به عنوان مبنا بر می شمارد:

۱. تعهد و احترام به حقوق بشر از مبانی اساسی آن در میان تمام ملل است؛
۲. اشخاص و اجتماعات باید از اعمالی که برای تشخیص آنها زیان آورند پرهیز کنند؛
۳. باید تضمین حاصل شود که تمام اجتماعات سیاسی فرصت تعیین آینده و سرنوشت خویش و اجرایی کردن عدالت مورد نظرشان را در میان اعضای خود دارا هستند. بنابراین، میلر ایده جهان میهنی را انکار و به را انداختن نوعی عدالت جهانی را توصیه می کند.

انواع گوناگونی از جوامع وجود دارند، از جوامع محلی گرفته تا جوامع جهان، از گروه های مذهبی تا سیاسی. شهروندان جهانی با جوامع خودشان (هرطور که آنها را تعریف می کنند) احساس ارتباط دارند و این حس ارتباط را به مشارکت تبدیل می کنند. مشارکت می تواند شکل انتخاب های شخصی مسئولانه را به خود بگیرد؛ مثل محدود کردن مصرف سوخت های فسیلی، رأی دادن، فعالیت های داوطلبانه، وکالت و فعالیت های سیاسی. این موضوع می تواند شامل محیط زیست، فقر، تجارت، سلامت و حقوق بشر باشد. مشارکت بعد عملی شهروندی جهانی است. (Madelein F. Green, 2012)

میلر، ایده جهان میهنی را انکار و پرداختن به عدالت جهانی را توصیه می کند. بر او چنین خرده گرفته اند که زمینه تفوق ایده های سرمایه داری را فراهم می سازد و در دیدگاه او هیچ تضمینی برای تأثیر عقاید- هرچند درست و عادلانه تر از جوامع ضعیف- وجود ندارد (White, 2003: 226). همچنین، نمی توان تفسیر مفهوم عدالت را به اراده دولت ها واگذار کرد و آن را در شرایط یکسان دارای مفاهیم متعدد دانست. بنابراین، باید مبنای دقیق و مشترکی برای عدالت در مفهوم جهانی ارائه شود تا این عنوان موجب سوء استفاده صاحبان قدرت نشود که تاکنون این مبنا ارائه نشده است؛ البته تاحدی می توان این مشترکات را از اصول کلی اسناد و مقررات بین المللی استنباط کرد. اصل برابری، آزادی، حمایت، برائت و... از جمله اصولی هستند که رعایت آنها در مورد شهروندان جهانی (اتباع داخلی و خارجی ها) پذیرفته شده است. لذا اکنون باید به دنبال اشتراک های دیگر و مهمتر از آن، "اجرایی کردن عدالت" بود.

شهروندی در معنای کامل کلمه، از نظر پارسونز نتیجه ظهور سرمایه داری مدرن یا پدید آمدن تغییرات در جامعه سنتی نظیر شهری شدن، سکولار شدن و عقلانیت است که بستر مناسبی برای رشد آن فراهم آوردند. از

دید پارسونز، شهروندی مدرن نیازمند یک عامل سیاسی است که دیگر با خاص گرایی های تولد، قدمت و جنسیت محدود و مقید نشود (نجاتی حسینی، ۱۳۸۹). پارسونز کنش اجتماعی را برآیند سه نظام شخصیت، فرهنگ و نظام اجتماعی می داند (روشه، ۱۳۸۸: ۸۱) که پس از آن ارگانیسم زیستی را به عنوان نظام چهارمی در تحلیل ابعاد کارکردی نظام کنش وارد می کند و در تحلیل کارکردهای چهارگانه‌ی کنش (AGIL) کارکرد نظام فرهنگی را حفظ الگوهای فرهنگی بیان می نماید.

هویت های ملی تنها در صورتی می توانند ادامه حیات بدهند که هویت جهانی جدیدی بیابند. ملت ها همگی چند نژادی اند و هویت های ملی آنان بر اساس پذیرش نژادها و هویت های خردتر شکل گرفته است. بنابراین خود آنها نیز می توانند جهان وطن بوده و اساس شهروندی جهانی شدن باشند. شهروندی جهانی، تقابلی با شهروندی یک ملت ندارد و سازگار کردن این دو از اصول سیاست راه سوم است. البته این امر نیازمند پذیرش کثرت گرایی فرهنگی در عرصه جهانی است. نمی توان جهان - میهن بود و هویت ها و ارزش های ملل و اقوام دیگر را به رسمیت نشناخت و نباید برای حاکم کردن یک فرهنگ خاص کوشید. بر این پایه گیدنز، مفهوم "ملت جهانی" را مطرح می کند که ملتی فعال است و کثرت قومی، فرهنگی در درون آن وجود دارد. ملت ها در گذشته بر مبنای خصومت و تخاصم با دیگران ساخته می شدند، اما هویت های ملی کنونی باید بر اساس همکاری و همسازی با دیگر ملت ها و در درون چهارچوب ملت جهانی معنا بگیرد. بنابراین، هویت های ملی جدید باید به گونه ای مورد بازسازی قرار گیرند (گیدنز، ۱۳۸۳: ۱۴۶ و ۱۵۱). تجربه جهانی شدن روابط اجتماعی در چند دهه اخیر در ایران نشان می دهد که برخی گروه های اجتماعی از قبیل جوانان، طبقات متوسط، روشنفکران و گروه های اجتماعی شهری آگاهی فزاینده ای نسبت به رخدادها و جریان های زندگی اقصی نقاط جهان پیدا کرده اند. افزایش آگاهی منجر به افزایش سطح توقعات و انتظارات آنها شده است. جهانی شدن روابط اجتماعی و استفاده روزافزون از برخی رسانه های نوظهور که خاصیت شبکه ای داشته است، سطح توقعات گروه های اجتماعی از زندگی بویژه زندگی شهری را بیش از پیش افزایش داده است و بر این اساس، توقعات اجتماعی در کنار توجه به کیفیت زندگی - و نه الزاماً تلاش برای دستیابی به ارزش ها و نیازهای مادی - بر اثر همین تجربه بالا رفته است. (گیدنز، ۱۳۸۴: ۷۶) در شکل گیری ویژگی شهروند جهانی مهارت های ارتباط اجتماعی، نقش اساسی دارند، زیرا که راه های برقراری رفتار موثر و شیوه های تفکر که

نحوه سازگاری شخص را با محیط تعیین می‌کند و تلاشی است که فرد را در فعالیت‌های فرهنگی برای "همانندبودن"، "هماندسازی" و "جهت‌دهی به جمع" موفق تر می‌کند.

در نظر هابرماس (به طور خاص) و در اندیشه سیاسی اجتماعی معاصر به طور عام این حوزه نوپدید به عنوان "حوزه عمومی" و "جامعه مدنی" مطرح شده است. از نظر وی در بافت حوزه عمومی و جامعه مدنی است که افراد نقش شهروندی پیدا می‌کنند. در نقش شهروندی فرد، به عنوان عضو تمام جامعه خود می‌گردد و شأن حقوقی ویژه ای دارد. حوزه عمومی، عرصه ای است که در آن فرد به منظور مشارکت در مباحث باز و علنی گرد هم می‌آیند. در چنین حوزه ای اصول برابری و امکان دسترسی، اصولی غیرقابل حذف هستند. حوزه عمومی برخلاف نهادهایی که تحت سلطه خارجی قرار دارند یا دارای روابط قدرت درونی هستند، از اصول مشارکت و نظام دموکراتیک نوید می‌دهد. در چنین حوزه ای نتیجه و پیامد گفتگو مهم نیست، بلکه مهم این است که روند گفتگو و عقلانیت حاکم بر آن دموکراتیک باشد. بر همین مبنا، وی مشارکت مدنی را معرف اصلی شهروندی می‌داند و آن را به گونه های مختلف تحلیل کرده است و دسترسی برابر به حقوق مشارکتی را مورد توجه بیشتر قرار می‌دهد. اعضای جامعه با توجه به توانایی تغییر حیات اجتماعی خود، در بافت حوزه عمومی به ایفای نقش شهروندی خواهند پرداخت که پیش شرط ظهور آن تعدد و تکثر در اشکال زندگی، ارتباطات عمومی و مسئولیت حقوق شهروندی است (شیانی، ۱۳۸۴: ۱۶۷). اساساً مشارکت های مدنی در ایجاد و نهادینه کردن ویژگی های شهروند مدرن نقش به سزایی دارند و نیز مشارکت واقعی مردم به تقویت جامعه مدنی منجر می‌گردد. ویژگی های داوطلبانه، آگاهانه و ارادی بودن مشارکت اجتماعی بستری مناسب برای ارتقا و گسترش شهروندی جهانی فراهم می‌کنند. اتحادیه های صنفی، احزاب سیاسی، بنگاه های اقتصادی، خصوصی، شرکت های تعاونی، گروه های هنری، مطبوعات، موسسات خیریه و حتی اجتماعات مثال‌هایی از نهادهای مدنی باشند. تشکل های مشارکتی از یک طرف با جلب همکاری افراد، زمینه اتصال هرچه بیشتر آن‌ها به جامعه را فراهم می‌آورند و مشارکت فردی در امور اجتماعی را افزایش می‌دهند و از سویی دیگر، با بسط شبکه های اجتماعی و تقویت همبستگی اجتماعی به گسترش مشارکت فعالانه و داوطلبانه افراد جامعه و تفکر جهان وطنی کمک می‌کنند.

از دید والرشتاین، هر کس را می‌توان به سه طریق توصیف کرد: مشخصه های جهانی گونه؛ مجموعه مشخصه -هایی که شخص را در حکم عضوی از مجموعه گروه ها تعریف می‌کند و مشخصه های فردی شخص. هنگامی

که از خصلت‌هایی صحبت می‌کنیم که نه جهانی‌اند و نه فردی، اغلب از اصطلاح "فرهنگ" برای توصیف مجموعه خصلت‌ها، رفتارها، ارزش‌ها یا اعتقادات استفاده می‌کنیم. شکی نیست که در این کاربرد، هر گروهی فرهنگ خاص خود را دارد. . . در این کاربرد، فرهنگ روشی برای خلاصه کردن روش‌هایی است که به موجب آن‌ها گروه‌ها خود را از گروه‌های دیگر متمایز می‌دارند. حال، گروهی‌هایی که گمان می‌رود "فرهنگ‌ها"یی دارند، وجه اشتراک‌شان این است که گویا نوعی خودآگاهی (و بنابراین نوعی حس مرزبندی)، نوعی الگوی مشترک اجتماعی شدن همراه نظامی برای تقویت ارزش‌های‌شان و نیز نظامی از رفتارهای تجویز شده و نوعی سازمان دارند. سازمان ممکن است کاملاً غیرمستقیم باشد مانند روزنامه‌ها، مجله‌ها و احتمالاً انجمن‌های داوطلبانه‌ی مشترک که شبکه‌های ارتباطی بین روشنفکران شهری هستند. «(ریترز، ۱۳۹۰: ۲۲۷-۲۳۰)

سیف‌اللهی برای ترسیم الگوی مورد نظر خود در این باره، بیشتر از نظام فکری و فرهنگی گذشته جامعه استمداد می‌طلبد. این رویکرد اقتصادی- اجتماعی و الگوی برخاسته از آن، نظریه‌ها و الگوهای اقتصادی- اجتماعی موجود و مطرح شده را نقد می‌کند و اظهار می‌دارد که جامعه انسانی روابط و مناسبات اجتماعی و کنش‌های اقتصادی، سیاسی و فرهنگی برخاسته از آن در طول تاریخ حیات خود به شدت تحت تأثیر عوامل پنج‌گانه بالا قرار گرفته است. با مطالعه و شناخت واقع بینانه جایگاه و پایگاه ساختاری و کارکردی هر کدام از این عناصر و مؤلفه‌ها می‌توان به ابهام‌های موجود در تحلیل و تبیین فرآیند توسعه اقتصادی- اجتماعی جامعه پایان داد. بنابر این روند و فرآیند شکل‌گیری توسعه اقتصادی- اجتماعی برآیند دو نیروی تعیین‌کننده یعنی عوامل درون جامعه‌ای با ترکیب ویژه عناصر و مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده آن و عوامل برون جامعه‌ای بوده است. (سیف‌اللهی، ۱۳۹۰: ۴۷)

در جوامع پیشین خانواده نقش آموزش را برعهده داشت، اما در جوامع امروزی فرآیند جهانی شدن (یا مجموعه‌ای از فرایندها) که مستوجب تحول در سازمان فضای روابط و کنش‌های متقابل اجتماعی (این تحول بر حسب قابلیت گسترش، شدت، سرعت و تأثیر سنجیده می‌شود) و مستلزم ایجاد جریان‌های فراقاره‌ای یا بین‌منطقه‌ای و متضمن شبکه‌های فعالیت، کنش متقابل، و اعمال قدرت است. (آلن کراکر، ۲۰۱۰) فرآیند جهانی شدن به روش‌های مختلف، شکل‌گیری پدیده‌هایی چون شهروندی و شهروندی جهانی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. به دلیل تحولات اجتماعی ارزش‌ها، هنجارها و انتقال آن‌ها از نسلی به نسل دیگر توسط نهادهای مختلف صورت می‌گیرد که اساس این تحولات بنیادی در انقلاب صنعتی و رنسانس قرن هفده میلادی در

اروپا قابل توجه است که جوامع انسانی امروزی را به طور کامل با جوامع ما قبل خود متفاوت کرده است. با ورود رادیو، تلویزیون، کامپیوتر، اینترنت و... زندگی مردم دستخوش تغییراتی شد که افراد ویژگی های رفتاری خود را از رسانه ها فرا می گیرند. از آنجا که رسانه های جمعی حضور زیادی در زندگی روزمره جوانان دارند، لذا از تاثیر زیادی در اجتماعی کردن و جامعه پذیری کردن آنان برخوردارند و می توانند شکل گیری ویژگی های شهروندی را در آنها تقویت کنند.

انتقال ارزش ها، گرایش ها، هنجارها و آداب و رسوم فرهنگی و اجتماعی به منظور اجتماعی کردن نسل های جدید جامعه در فضای آموزشی صورت می گیرد. در فراگرد آموزش، جوانان به واسطه آن در وضعیت های اجتماعی سازمان یافته، در معرض آموزش منظم دانش ها، مهارت ها، رفتارها و گرایش های معین قرار می گیرند. در هر جامعه، این وضعیت ها در قالب نظام آموزش و پرورش، دانشگاه ها و سازمان های رسمی آن تشکیل می یابند. نیازهای گوناگون زندگی، انواع نوین آموزش را طلب می کنند. شیوه های زندگی نوین همواره با تجارب بیشتر و انگاره های پیچیده تری همراه است. با پیچیده تر شدن جامعه، آموزش به طور روزافزونی، به صورت ابزار بازسازی فرد و جامعه در می آید. (وخشوزی، ۱۳۹۵: ۶۵)

از زمان های قدیم مشخص شده است که گردشگری اثر زیادی بر جوامع مقصد و فرهنگ ها می گذارد. اغلب دیده می شود که چنین اثراتی بیشتر در مقاصد گردشگری در کشورهای در حال توسعه رخ می دهد و در کشورهای در حال توسعه اختلاف زیادی بین خصوصیت های فرهنگی و اقتصادی جامعه محلی و گردشگران وجود دارد. از طرفی، گردشگری به عنوان وسیله ای برای دست یابی به هارمونی و درک گسترده تر بین المللی می باشد. به نظر می رسد گردشگران تجسم مادیت و مادی گرایی و یک جورسازی فرهنگ ها هستند و امروزه گردشگری باعث همگرایی فرهنگ های جهانی می شود. (Macnaught، 2012: ۱۴ به نقل از صباغیان، ۱۳۹۶) گردشگری نیز یکی از زمینه های انتقال ویژگی شهروند جهانی می تواند باشد. گردشگری، انسان را با فضاهای جغرافیایی، انسان ها و فرهنگ های دیگر آشنا می سازد. این آشنایی مقدمه ای برای شناخت بیشتر انسان از خویش است. این در حالی است که فرهنگ خود به عنوان جاذبه اصلی گردشگری محسوب می شود. بدون فرهنگ که تفاوت ها را ایجاد می کند، همه جا شبیه هم خواهد بود و گردشگری دیگر عینیت نخواهد داشت. (بوننی فیس، ۱۳۸۰: ۱۲) گردشگری به عنوان یک امر فرهنگی در دوسوی جریان گردشگری در یک مکان، تعامل ها و تبادل ها را سبب می شود و با انسان ها، انگیزه ها، خواسته ها، نیازها و آرزوهای آنها که

منبعث از فرهنگ جامعه است در ارتباط است. توسعه گردشگری به عنوان یک پدیده فرهنگی موجب می شود که فرصت کافی برای تبادل فرهنگی بین گردشگر و جامعه میزبان به وجود آید. بر این مبنا آنان می توانند یکدیگر را بهتر درک کنند و به فرهنگ هم بیشتر احترام بگذارند. فرهنگ به عنوان نظام نمادهایی تلقی می شود که یک جامعه می آفریند و به کار می برد تا خود را سامان دهد و به واسطه آن کنش متقابل را تسهیل نماید و رفتارها را قاعده مند سازد. (ترنر، ۱۳۷۸: ۷۸)

گردشگری را می توان از زاویه برخورد سه فرهنگ دید: فرهنگ موجود در مقصد، فرهنگ بازدیدکنندگان اصلی و فرهنگ گردشگری. گرچه فرهنگ گردشگران دارای زمینه های متفاوتی از یکدیگر است، ولی آنان از در اغلب موارد از تسهیلات یکسان استفاده می کنند و از جاهای مشابه بازدید دارند و رفتار نسبتا مشابهی را بروز می دهند. این سه نوع فرهنگ باهم مشابه نیستند و به روش های مختلفی با هم ارتباط برقرار می کنند. گردشگری باعث ارتباط فرهنگ های مختلف با یکدیگر می شود. تاکنون مطالعات زیادی درباره رابطه جامعه میزبان و گردشگران انجام گرفته است. در ادبیات گردشگری، سه مفهوم در مورد تأثیر گردشگری بر فرهنگ بیان شده است: همانندی^۱، فرهنگ پذیری^۲، انفعال (وانهادگی) فرهنگی^۳.

با توجه چهارچوب نظری که تلفیقی از نظریات مرتبط این حوزه است، به نظر می رسد مهمترین عوامل تاثیرگذار بر شکل گیری و گسترش شهروند جهانی بین جوانان، گردشگری (رفتن به مسافرت و ارتباط با توریست ها)، مهارت های اجتماعی (جمع گرا، مثبت نگری، خودتنظیمی و سازگاری اجتماعی)، فضای آموزشی (اساتید، محتوای آموزشی، فضای دانشگاه و همکلاسان)، تجربه جهانی شدن (اینترنت و استفاده از شبکه های اجتماعی)، مشارکت های مدنی (عضو سمن ها، حضور فعال در عرصه های اجتماعی، مشارکت در تصمیم گیری و تصمیم سازی ها) و میزان و نحوه استفاده از رسانه های گروهی (رادیو، تلویزیون و نشریات) می باشند.

عوامل و عناصر فوق، زمینه ساز کنشگری های مختلف شده است که در این تحقیق تاثیر این مجموعه عوامل به عنوان زمینه های شکل گیری و گسترش فرآیند شهروندی جهانی در بین جوانان دانشجو مورد بررسی قرار گرفته است. بنابراین الگوی نظری و تحلیلی تحقیق اینگونه ارائه شده است:

4 Assimilation
5 Acculturation
6 Cultural drift

ابعاد و شاخص های متغیر وابسته

ابعاد و شاخص های متغیرهای مستقل

نمودار ۱: الگوی نظری و تحلیلی تحقیق

فرضیه های پژوهش

۱. تجربه جهانی شدن از زمینه های تاثیرگذار در شکل گیری شهروند جهانی در بین دانشجویان است.
۲. رسانه های جمعی ملی از زمینه های تاثیرگذار در شکل گیری شهروند جهانی در بین دانشجویان می باشد.
۳. گردشگری از زمینه های تاثیرگذار در شکل گیری شهروند جهانی در بین دانشجویان است.
۴. مشارکت های مدنی از زمینه های تاثیرگذار در شکل گیری شهروند جهانی در بین دانشجویان می باشد.
۵. مهارت های ارتباط اجتماعی از زمینه های تاثیرگذار در شکل گیری شهروند جهانی در بین دانشجویان است.
۶. فضای آموزش از زمینه های تاثیرگذار در شکل گیری شهروند جهانی در بین دانشجویان می باشد.

روش شناسی پژوهش

این تحقیق با استفاده از مطالعات میدانی و از روش پیمایشی انجام گرفته است. ابزار گردآوری داده ها پرسشنامه بوده که توسط محقق طراحی و بعد از برآورد اعتبار و پایایی در بین پاسخگویان توزیع گردیده است. این تحقیق از نظر زمانی در فاصله زمانی سال های ۱۳۹۴-۱۳۹۶ هجری شمسی به اجرا درآمده و محدوده زمانی آن، دو دهه اخیر است. از نظر مکانی و موقعیت جغرافیایی، این تحقیق "زمینه های شکل گیری و گسترش پدیده شهروند جهانی در بین جوانان" را مورد مطالعه و بررسی قرار گرفت.

جامعه آماری مورد مطالعه در بخش پیمایش این پژوهش، کلیه دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی و واحد علوم و تحقیقات تهران در سال ۱۳۹۵-۱۳۹۶ بود که بر اساس آمار، ۳۰۰۰۰ دانشجو بودند. حجم نمونه از طریق فرمول کوکران، ۳۷۹ نفر به دست آمد.

به دلیل گستردگی حجم جامعه آماری، از روش نمونه گیری خوشه ای استفاده گردید که نمونه ای احتمالی است که در آن هر واحد نمونه گیری مجموعه ای یا گروهی از اعضاست. با توجه به اینکه این دانشگاه ۲۰ دانشکده دارد، از هر یک از گروه های اصلی یک دانشکده انتخاب شد:

۱. دانشکده فنی و مهندسی
۲. دانشکده فیزیک
۳. دانشکده علوم پزشکی
۴. دانشکده کشاورزی و منابع طبیعی گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
۵. دانشکده هنر و معماری
۶. دانشکده علوم انسانی و اجتماعی

سپس از هر دانشکده، سه رشته تحصیلی انتخاب و با توجه به حجم و تناسب دانشجویان و اساتید زن و مرد پرسشنامه بین آنها توزیع شد. بنابراین پس از انتخاب دانشکده، از نمونه گیری تصادفی طبقه ای نسبی استفاده شد.

در بخش مطالعات میدانی به روش توصیفی و اطلاعات به دست آمده در بخش مطالعات پیمایشی به روش استنباطی ارائه شده است که با در نظر گرفتن فرضیه های تحقیق از آزمون متناسب با آنها استفاده گردید. تمامی

مراحل استخراج و تجزیه و تحلیل داده های به دست آمده از پیمایش در این پژوهش با استفاده از بسته نرم افزاری SPSS و لیزرل انجام شد. برای اطمینان از روایی محتوا، در موقع ساختن ابزار سعی شد که سوال های تشکیل دهنده ابزار، معرف قسمت های محتوای انتخاب شده باشد و به افرادی متخصص در موضوع مورد مطالعه داده شد، زیرا که اعتبار محتوا به قضاوت داوران بستگی دارد. طبق نتایج حاصل از ارزیابی سوالات پرسشنامه، در مرحله اول ۹ سوال مورد تایید کارشناسان قرار نگرفت که پس از حذف سوالات رد شده توسط کارشناسان و لحاظ آن در پرسشنامه همه سوالات مورد تایید کارشناسان قرار گرفت. ۶۶ سوال پرسشنامه با اعتبار بالا یعنی ۰/۹، ۰/۸ و ۰/۷ مورد تایید قرار گرفت. برای پایداری ابتدا پرسشنامه تهیه شده روی یک نمونه ۳۰ نفری از جمعیت نمونه اجرا گردید و آلفای کرونباخ همه مؤلفه های آن بالای ۰/۷ به دست آمد.

متغیر	مشارکت های مدنی	تجربه جهانی شدن	فضای آموزشی	گردشگری	مهارت های اجتماعی	رسانه های جمعی ملی
میزان آلفا	۰/۷۲	۰/۹۲	۰/۷۹	۰/۸۱	۰/۸۷	۰/۷۳

پس از گردآوری داده ها، براساس آمارهای توصیفی و استنباطی و با استفاده از نرم افزارهای SPSS و مدل یابی معادلات ساختاری با نرم افزار Lisrel، داده ها مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته های پژوهش

نتایج آمار توصیفی

پرسشنامه در میان ۳۸۰ نفر از دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران از دانشکده های فنی و مهندسی، فیزیک، علوم پزشکی، کشاورزی و منابع طبیعی، هنر و معماری و علوم انسانی و اجتماعی توزیع شد. بیشتر پاسخگویان مرد بودند که ۵۶/۱ درصد از پاسخگویان را تشکیل می دادند - ۴۳/۹ درصد از پاسخگویان زن بودند. همچنین، میانگین سنی پاسخگویان ۲۶ سال بود - کم سن ترین پاسخگو ۱۸ و مسن ترین آنها ۳۵ سال داشتند. بیشتر پاسخگویان مجرد بودند که ۶۷/۹ درصد از پاسخگویان را تشکیل می دادند - ۳۲/۱ درصد از پاسخگویان متأهل بودند.

۲۴/۱ درصد از پاسخگویان مورد مطالعه، دانشجوی لیسانس، ۵۳/۷ درصد دانشجوی کارشناسی ارشد، ۱۷/۹ درصد دانشجوی دکتری و ۴/۳ درصد هم به این سوال پاسخ ندادند. بنابراین بیشتر پاسخگویان مورد مطالعه، دانشجوی کارشناسی ارشد بودند.

یافته های پژوهش

برای بررسی رابطه متغیرهای مستقل و وابسته از آزمون پیرسون استفاده شد، زیرا سطح متغیرها شبه فاصله است. در جدول زیر نتیجه آزمون فرضیه ها به اختصار آمده است:

جدول ۱: نتیجه آزمون فرضیه ها

ردیف	فرضیه	نوع آزمون	سطح معناداری	ضریب پیرسون	قبولی یا ردی
۱	مشارکت های مدنی و شکل گیری و گسترش شهروند جهانی	آزمون پیرسون	۰/۰۰۰	۰/۳۳۷	تایید
۲	تجربه جهانی شدن و شکل گیری و گسترش شهروند جهانی	آزمون پیرسون	۰/۰۰۰	۰/۲۴۳	تایید
۳	فضای آموزشی و شکل گیری و گسترش شهروند جهانی	آزمون پیرسون	۰/۰۰۰	۰/۲۰۹	تایید
۴	گردشگری و شکل گیری و گسترش شهروند جهانی	آزمون پیرسون	۰/۰۰۰	۰/۱۶۵	تایید
۵	رسانه های جمعی ملی و شکل گیری و گسترش شهروند جهانی	آزمون پیرسون	۰/۵۹۸	۰/۰۲۰	رد
۶	مهارت های اجتماعی و شکل گیری و گسترش شهروند جهانی	آزمون پیرسون	۰/۰۰۰	۰/۳۱۳	تایید

طبق نتیجه آزمون های آماری بین تجربه جهانی شدن، گردشگری، مشارکت های مدنی، مهارت های اجتماعی و فضای آموزشی با شکل گیری و گسترش شهروند جهانی رابطه معناداری وجود دارد و فرضیه های آنان تایید شد، اما بین استفاده از رسانه های جمعی ملی و شکل گیری و گسترش شهروند جهانی رابطه معناداری وجود ندارد.

نمودار ۲: بررسی مدل پژوهش (آمار استنباطی)

با توجه به بررسی نتیجه فرضیه‌های پژوهش، بنابراین مدل پژوهش به مدل بالا تغییر می‌یابد. در واقع، میان مدل نظری و مدل تجربی پژوهش تفاوت وجود دارد. ابتدا با تکیه بر ادبیات نظری، مدلی ارائه شد و هنگامی که این مدل با داده‌های آماری مورد بررسی و آزمون قرار گرفت، مدل به صورت بالا تغییر یافته است. آزمون رگرسیون میزان سهم ریاضی تاثیر هر یک از متغیرهای وابسته بر شکل گیری و گسترش شهروند جهانی در بین جوانان را بیان می‌کند:

جدول ۲: ضرایب رگرسیون میان عوامل موثر بر شکل گیری و گسترش شهروند جهانی

متغیرهای مستقل	R Square (ضریب تبیین به توان دو)	سطح معناداری	ضریب استاندارد	ضریب استاندارد نشده	عدد ثابت
مشارکت های مدنی	۰/۷۰	۰/۰۲۳	۰/۱۰۵	۰/۳۷۹	۷/۴۸۷
مهارت های اجتماعی	۰/۷۰	۰/۰۲۵	۰/۳۷۰	۰/۵۰۰	
تجربه جهانی شدن	۰/۷۰	۰/۰۱۹	۰/۲۰۶	۰/۴۸۳	

جدول ۲، به بررسی ضرایب رگرسیون میان شکل گیری و گسترش شهروند جهانی و متغیرهای مستقل آن می‌پردازد. برای گرفتن رگرسیون از روش *Inter* استفاده شد. ابتدا تمام متغیرهای مستقل که در آزمون پیرسون تایید شدند، وارد مدل کردیم. با توجه به سطح معناداری به دست آمده، متغیرهایی که سطح معناداری آن‌ها بیشتر از ۰/۰۵ بود حذف نمودیم که در نتیجه گردشگری و فضای آموزشی حذف شدند و متغیرهای مشارکت های مدنی، مهارت های اجتماعی و تجربه جهانی شدن در مدل ماندند. ضریب تبیین بیان می‌کند که مدل مورد آزمون تا چه میزان توانایی تبیین تاثیر متغیرهای مهارت های اجتماعی، مشارکت های مدنی و تجربه جهانی شدن را بر شکل گیری و گسترش شهروند جهانی را دارد. با توجه به عدد به دست آمده، مدل استخراج شده توانایی تبیین ۷۰ درصد را دارد. حال می‌توان به نوشتن معادله ریاضی حاصل از جدول پرداخت:

$$۷/۴۸۷ + (\text{مشارکت های مدنی}) ۰/۴۸۳ + (\text{مهارت های اجتماعی}) ۰/۵۰۰ + (\text{تجربه جهانی شدن}) ۰/۳۷۹ = \text{شکل گیری و}$$

گسترش شهروند جهانی

در واقع با ضریب تاثیر ۷۰ درصد می‌توان پیش بینی کرد که با هر نمره تجربه جهانی شدن، مهارت های اجتماعی و مشارکت های مدنی شکل گیری و گسترش شهروند جهانی جوانان به چه میزان است. اگر عدد ثابت، حذف شود معادله خط به صورت زیر در می‌آید:

(مشارکت های مدنی) ۰/۲۰۶ + (مهارت های اجتماعی) ۰/۳۷۰ + (تجربه جهانی شدن) ۰/۱۰۵ = شکل گیری و گسترش

شهروند جهانی

پردازش مدل

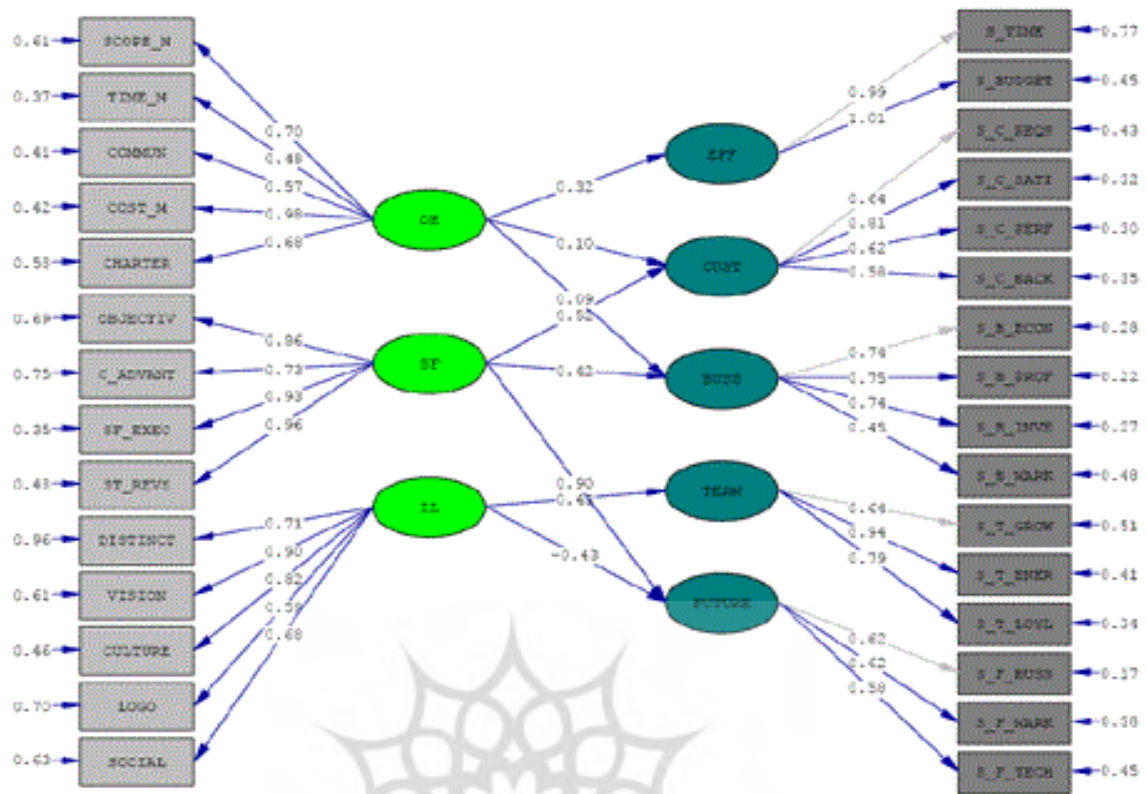
در بخش پیش مشخص شد که مدل حاصل از تئوری ها و حاصل از آزمون های آماری یکسان نیستند. اکنون با استفاده از نرم افزار لیزرل و معادلات ساختاری دست به اکتشاف زدیم تا بهترین مدل به دست آید.

جدول ۳: بررسی آزمون های مختلف برای مدل های گوناگون

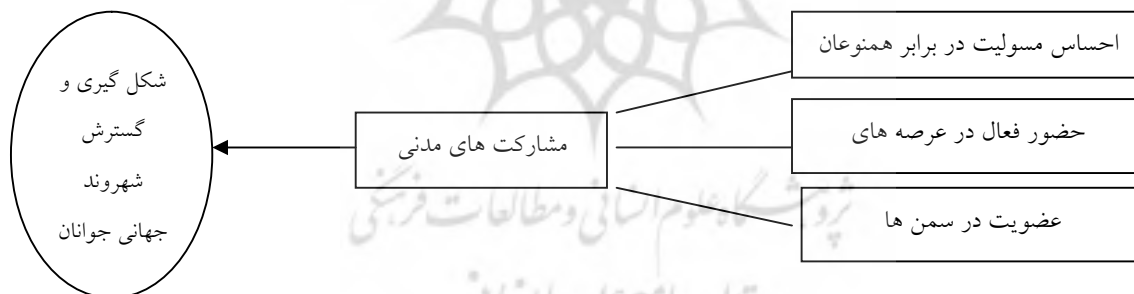
NFI	RMSEA	AGFI	GFI	RMR	خی دو	مدل
۰/۹۸	۰/۰۷	۰/۸۶۰	۰/۹۰۷	۰/۰۲۱۴	۰/۰۶	تجربه جهانی شدن بر شکل گیری و گسترش شهروند جهانی جوانان تاثیر می گذارد.
۰/۳۵	۰/۰۸	۰/۷۴۱	۰/۹۰۱	۰/۰۲۹	۰/۰۸	مهارت های اجتماعی بر شکل گیری و گسترش شهروند جهانی جوانان تاثیر می گذارد.
۰/۹۲	۰/۰۵	۰/۹۶۳	۰/۹۸۱	۰/۰۲۴	۰/۰۳	مشارکت های مدنی بر شکل گیری و گسترش شهروند جهانی جوانان تاثیر می گذارد.

با توجه به جدول بالا می توان نتیجه گرفت که تجربه جهانی شدن بر شکل گیری و گسترش شهروند جهانی جوانان تاثیر می گذارد. در واقع، مدل مورد بررسی به شکل زیر در آمد. در اینجا به بررسی ضرایب و میزان تاثیر گذاری متغیرها و شاخص ها پرداخته می شود.

با توجه به ضریب t، مسیرهایی که اندازه ضریب آن ها کمتر از ۲ است، حذف می شود.

نمودار ۳: مدل تاییدی عوامل موثر بر شکل گیری و گسترش شهروند جهانی جوانان

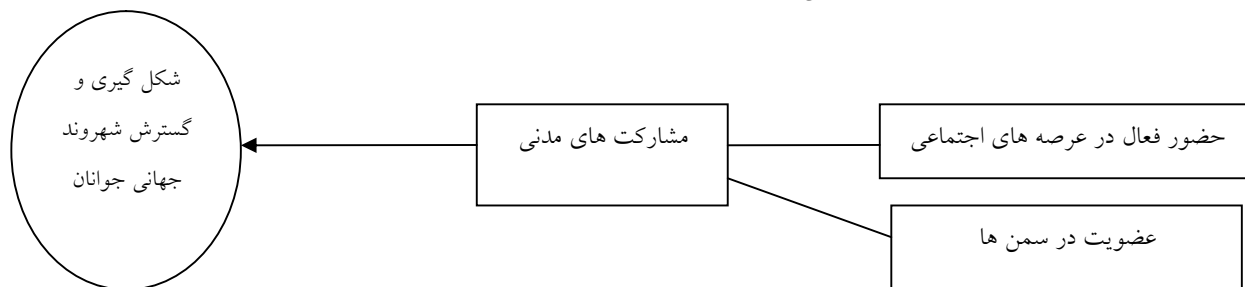
جدول ۵: مسیرهای متغیرهای تاثیر گذار بر متغیر وابسته

مقدار ضریب t	مسیرها
۱/۰۸	احساس مسولیت در برابر هموعان < مشارکت های مدنی < شکل گیری و گسترش شهروند جهانی جوانان
۲/۹۸	حضور فعال در عرصه های اجتماعی < مشارکت های مدنی < شکل گیری و گسترش شهروند جهانی جوانان
۲/۰۹	عضویت در سمن ها < مشارکت های مدنی < شکل گیری و گسترش شهروند جهانی جوانان

با توجه میزان ضریب t، جدول به شکل زیر در می آید.

مقدار ضریب t	مسیرها
۲/۹۸	حضور فعال در عرصه های اجتماعی < مشارکت های مدنی < شکل گیری و گسترش شهروند جهانی جوانان
۲/۰۹	عضویت در سمن ها < مشارکت های مدنی < شکل گیری و گسترش شهروند جهانی جوانان

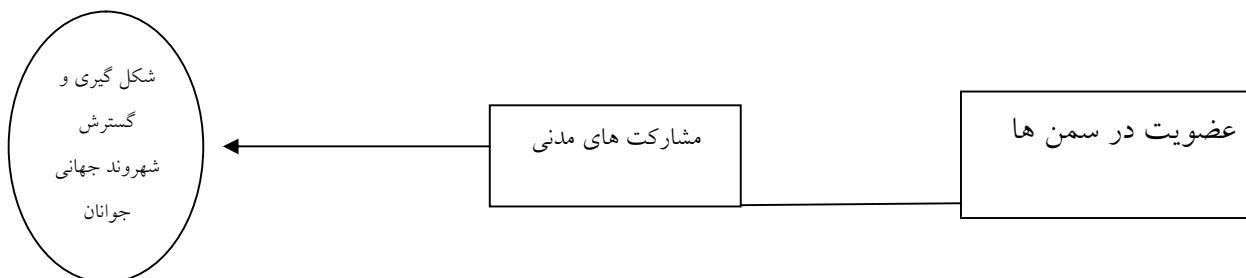
با توجه میزان ضریب t، جدول به شکل زیر در می آید.

بدین ترتیب، بهینه ترین و تاثیرگذارترین مسیر مشخص شد؛ چنان که ضرایب آلفا و بتای هر مسیر را در هم ضرب کردیم و مسیری که کمترین حاصل ضرب را داشت، به عنوان تاثیرگذارترین مسیر بر شکل گیری و گسترش شهروند جهانی برگزیدیم.

حاصل ضرب، ضرایب آلفا و بتا	مسیرها
۰/۶۰	حضور فعال در عرصه های اجتماعی < مشارکت های مدنی < شکل گیری و گسترش شهروند جهانی جوانان
۰/۵۷	عضویت در سمن ها < مشارکت های مدنی < شکل گیری و گسترش شهروند جهانی جوانان

با توجه به جدول بالا می توان نتیجه گرفت که مسیر عضویت در شبکه های اجتماعی < مشارکت های مدنی < شکل گیری و گسترش شهروند جهانی جوانان، بهینه ترین مسیر است. بنابراین مدل زیر را می توان ارائه داد. عضویت در سمن ها، حضور فعال در عرصه های اجتماعی و احساس مسولیت در برابر هموعان را در پی دارد.

بحث و نتیجه گیری

فرایند جهانی شدن مجموعه گسترده ای از تحولات در برخی از جوامع، فرهنگ ها و انسان های معاصر را بوجود آورده است. در این بستر جهانی شده، پدیده "جهان وطنی" و "شهروند جهانی" شکل می گیرد که منجر به نوعی باز بودن به سوی دیگری و پذیرش الگوهای غنی فرهنگ های جهانی است. این امر موجب شده است اگر تا دیروز مردم یک کشور به صورت محلی اندیشیده‌اند و به نحوه عمل دموکراتیک در درون خود می‌اندیشیده‌اند، امروز به اقدام دموکراتیک در سطح جهانی و بین ملت ها بیندیشند. فن‌آوری اطلاعات باعث شده است تا مردم جهان در عرصه سیاسی، اقتصادی و فرهنگی به یکدیگر وابسته گردند که این وابستگی، اندیشه و عمل جهانی را در پی داشته است. در قالب جهانی باید به صورت دموکراتیک عمل کرد و ابزار و اندیشه و عمل دموکراتیک، فن‌آوری اطلاعات است. شهروندی جهانی زمینه های بسیاری را پوشش می دهد.

نظریه عمومی زمینه های شکل گیری و گسترش شهروند جهانی در بین جوانان و فهم این عوامل را تسهیل می نماید. تا زمانی که در واکاوی روند و فرآیند عقب ماندگی و پیشرفت یک پدیده مرتبط با توسعه در فرآیند جهانی شدن، به درستی شناخته نشود و طرح نظریه تحول عمومی و تاریخی کشور پر از ابهام و اغماض باشد، هر گونه گام عملی بی فایده است و اهمیت عملی موضوع در این است که با شناخت نسبتاً دقیق پروژه شکل گیری شهروند جهانی در ابعاد مختلف و با طراحی فرآیندهای مناسب و سازگار با شرایط تاریخی و فرهنگی و از طرفی در تعامل با موج مدرنیته جهانی و جهانی شدن، می توان زمینه های شکل گیری و گسترش شهروند جهانی را تا حدی شناخت. با توجه به یافته های این تحقیق می توان ادعا کرد زمینه هایی در جامعه وجود دارد. بنابراین با بررسی مولفه های قابل سنجش این پدیده، در بین جوانان دانشجو مورد بررسی قرار گرفت.

طبق یافته های این تحقیق تجربه جهانی شدن، گردشگری، مشارکت های مدنی، مهارت های اجتماعی و فضای آموزشی با شکل گیری و گسترش شهروند جهانی رابطه معناداری دارد. دانشگاه نیز با وجود اساتید، فضای فوق برنامه ای دانشگاه و نگرش مسئولان اداره کننده دانشگاه ها برنگرش و محتوای آموزشی، بر شکل گیری و گسترش شهروند جهانی جوانان موثر است و از ارکان و عمده ترین سازمان هایی است که توانمند سازی های اجتماعی را در انسان ها به وجود می آورد. دانشگاه به عنوان سازمانی که امر آموزش و پرورش مدرسان، مدیران و سیاست گذاران کشور را تامین می کند در راستای نیازهای آموزشی فراگیران به نیازهای پرورشی و

اجتماعی نمودن آنها در مسیر شهروندی جهانی نیز کمک نماید. اگر چه امروز نقش ابزارهای ارتباطات الکترونیکی که بر نگرش و عقاید مردم نقش بسزایی دارند را نمی توان نادیده گرفت، اما جهت دادن و سو بخشیدن به آن به سود همه افراد جامعه جهانی است.

از سوی دیگر، داشتن مهارت های ارتباط اجتماعی که با التزام درونی به ایفای هر چه بهتر نقش اجتماعی همراه است، با مصادیقی همچون: جمع گرایی، مثبت نگری، خودتنظیمی و سازگاری اجتماعی همراه است.

جوانانی که در جهت پرورش حساسیت نسبت به خویشتن، دیگران، موجودات انسانی و خدا تلاش می کنند یا در کندوکاو در راستای آنچه برای انسان شدن مورد نیاز است- در واقع در جستجو برای رسیدن به انسانیت کامل هستند- به سر می برند، با وجود چنین روحیه انسانی، به ارزش های شهروند اجتماعی- فرهنگی پایبندی پیدا می کنند.

با استفاده از مدل ساختاری لیزرل مشخص شد که از بین همه این عوامل، سه عامل بیشترین تاثیر را دارد؛ به این معنا که تجربه جهانی شدن ظاهر می شود و به وسیله مهارت های اجتماعی الگو می گیرد و به وسیله مشارکت های مدنی تغذیه می شود.

تجربه جهانی شدن از عواملی است که در شکل گیری و گسترش شهروند جهانی جوانان تاثیرگذار است و هرچه تجربه جهانی شدن در بین جوانان بیشتر باشد، پایبندی به شکل گیری و گسترش ویژگی های شهروند جهانی در آنها بیشتر است. بنابراین می توان نتیجه گرفت الگوی ساختاری سنتی تاثیر گذار بر شکل گیری ویژگی های اجتماعی در حال تغییر است و تجربه جهانی شدن با شاخص هایی چون: اینترنت، حضور فعال در سطح شبکه های اجتماعی به عنوان یک فضای جدید و فراگیر شکل گیری ارتباطات، به سرعت در حال رشد و گسترش است. سایت ها و وبلاگ ها هر لحظه بیشتر می شوند و کاربران جوان پا به پای دیگر کاربران، به استفاده از آنها علاقه نشان می دهند. رشد فناوری های اطلاعات و ارتباطات، از یک سو موجب آسانی ارتباطات، از میان برداشتن موانع جغرافیایی و دسترسی به اطلاعات شده و از دیگر سو، زمینه های تاثیرگذاری بیشتر بر ویژگی های شهروند جهانی را فراهم کرده است. نیاز به آموزش و فرهنگ سازی در مورد نحوه صحیح استفاده از اینترنت، چه برای جوانان و چه برای سایر افراد جامعه، لازم است. در حال حاضر اینترنت ارتباط از طریق فضای مجازی و ابزاری مناسب برای توسعه افکار و اندیشه های بشری محسوب

می شود به شرط آن که در راه صحیح استفاده شود. شبکه های اجتماعی در ابعاد مختلف زندگی افراد (فردی و اجتماعی) تأثیرگذارند. در شکل دهی به هویت آنها نقش دارند و بر ارزش های اخلاقی شان تأثیر دارند. یکی از مسائلی که بنا به ضرورت اقتضایی جوانان جامعه، حوزه مشارکت نهادمند جوانان ایرانی در ساختارهای اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی جامعه است، تأثیر آن در شکل گیری و گسترش شهروند جهانی در پژوهش حاضر نشان داده شد. جوانان برای مشارکت پذیر شدن به آموزش و آگاهی نیاز دارند و این گونه تصور می شود که اگر آگاهی ها را افزایش یابد و آموزش شهروندی و مشارکت پذیری در جامعه زیاد شود، به دنبال آن مشارکت اجتماعی نیز افزایش خواهد یافت - چنانچه طبق دیدگاه هابرماس، روند گفتگو و عقلانیت حاکم بر آن دموکراتیک باشد که بر همین مبنا، مشارکت مدنی معرف اصلی شهروندی خواهد بود.

جوانان برای مشارکت از آگاهی های حداقلی برخوردارند و زیرساخت ها و فضاهاى مشارکت ساز مطلوب نیست. از سوی دیگر، مشارکت پذیر شدن جوانان صرفاً از راه آموزش ممکن نمی شود، چراکه مشارکت امری عملی و تمرینی است نه نظری و نگرشی. بر همین اساس زمینه های مشارکت داوطلبانه و یا به تعبیر دقیق تر نهادمند سازی مشارکت برای تأثیر در ویژگی شهروند جهانی شدن اهمیت بسیاری پیدا می کند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

- بونی فیس، پ. (۱۳۸۰). مدیریت گردشگری فرهنگی. محمود عبدالله زاده. دفتر پژوهش های فرهنگی
- ترنر، ج. ا. ج. (۱۳۷۸). مفاهیم و کاربردهای جامعه شناسی. محمد فولادی و محمد عزیز بختیاری. انتشارات موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی
- دستنامه مشارکت جوانان. (۱۳۹۵). معاونت ساماندهی امور جوانان، اداره کل طرح های ملی جوانان، انتشارات کار و دانشگاه.
- ربانی، رسول؛ حقیقتیان، منصور و اسماعیلی، محمد. (۱۳۸۵). "بررسی عوامل اجتماعی، فرهنگی بر میزان آگاهی افراد از حقوق شهروندی. (شهر اصفهان در سال ۱۳۸۴)". فصلنامه علمی پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شوشتر، سال اول، پیش شماره اول.
- رفیعی، حسن؛ مدنی، سعید و وامقی، مروئه. (۱۳۸۷). "مشکلات اجتماعی در اولویت ایران". مجله جامعه شناسی ایران. دوره ۹ شماره ۱ و ۲.
- روشه، گی. (۱۳۸۸). جامعه شناسی تالکوت پارسونز. عبدالحسین نیک گهر. تهران: نشر تبیان
- ریتز، جورج. (۱۳۹۰). "نظریه جامعه شناسی در دوران معاصر". محسن ثلاثی. تهران: انتشارات علمی
- سیف اللهی، سیف اله. (۱۳۸۸). مبانی جامعه شناسی. چاپ دوم، تهران: انتشارات جامعه پژوهان سینا
- سیف اللهی، سیف اله. (۱۳۹۰). جامعه شناسی مسائل اجتماعی ایران. چاپ سوم، تهران: انتشارات جامعه پژوهان سینا
- فالکس، کیت. (۱۳۹۰). شهروندی. م، دل فروز. چاپ دوم، تهران: انتشارات کویر
- شیانی، ملیحه. (۱۳۸۴). "شهروندی و مشارکت در نظام جامع رفاه اجتماعی". فصلنامه رفاه اجتماعی. سال سوم، شماره هجدهم: ص ۲۴-۹.
- شیانی، ملیحه و فاطمی نیا، سیاوش. (۱۳۸۸). "میزان آگاهی شهروندان تهرانی از حقوق و تعهدات شهروندی". راهبرد یاس. شماره هجدهم: ص ۱۲۹-۱۰۴.
- فاطمی نیا، سیاوش. (۱۳۸۶). "عوامل مؤثر بر تعهدات شهروندی". پایان نامه کارشناسی ارشد، گروه جامعه شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.

- فراستخواه، مقصود. (۱۳۹۴). ما ایرانیان تهران. تهران: نشر نی
- کاستلز، استفن و آلیستر، دیویدسون. (۱۳۸۲). مهاجرت و شهروندی. فرامرز تقی لو. پژوهشکده مطالعات راهبردی غیرانتفاعی
- گیدنز، آنتونی. (۱۳۸۴). تجدد و تشخیص، جامعه و هویت شخص در عصر جدید. ناصر موفقیان. تهران: نشر نی
- لطف آبادی، حسین. (۱۳۸۵). "آموزش شهروندی ملی و جهانی با تحکیم هویت و نظام ارزشی دانش آموزان". فصلنامه نوآوری‌های آموزشی. شماره ۱۷.
- محمد مهدی، صباغیان. (۱۳۹۶). "شناسایی و اولویت بندی کانال های ارتباطی در جذب گردشگران". دانشکده مدیریت و حسابداری، رشته ارتباطات، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تبریز.
- محمدی، جمال و تبریزی، نازنین. (۱۳۸۹). "سنجش میزان آگاهی عمومی به حقوق شهروندی و قوانین شهری". مجله تخصصی. سال اول، شماره اول ص ۱۷۶.
- نجاتی حسینی، محمود. (۱۳۸۹). "شهروندی شهری: از نظریه تا سیاست شهری و تجربه فرهنگی". دانشنامه علوم اجتماعی. دوره اول، شماره سوم: ص ۱۶۰-۱۳۶.
- وخشوزی، سیده طیبه. (۱۳۹۵). "بررسی جامعه شناختی علل و عوامل موثر بر پایبندی به ارزش های اخلاقی". رساله دکتری رشته جامعه شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران.
- وکیل ها، سمیرا. (۱۳۹۶). "موانع و محدودیت های ساختاری در تعهد به اخلاق شهروندی (مورد مطالعه: شهروندان تهرانی در سال ۹۵-۱۳۹۴)". دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی، گروه جامعه شناسی.
- هاشمیان فر، سید علی و گنجی، محمد. (۱۳۸۸). "تحلیلی بر فرهنگ شهروندی در شهر اصفهان". جامعه شناسی کاربردی. سال بیستم، شماره ۱، صص ۴۴-۲۵.
- Madeleine F. Green. (2012). "Global Citizenship - What Are We Talking About and Why Does It Matter?". NAFSA, This is the fourth article in the Trends & Insights series.

- Carter, Allen. (2010). **The political Theory of Global Citizenship**. London: Routledge.
- Olson GM, et al. (2007). "**Role of protein O-mannosyltransferase Pmt4 in the morphogenesis and virulence of Cryptococcus neoformans**". *Eukaryot Cell* 6(2):222-34
- Reysen S1, Katzarska-Miller I. (2013). "**A model of global citizenship: antecedents and outcomes**". Epub 2012 Jul 17, *Int J Psychol.* 2013;48(5):858-70.
- Schattle, Hans.(2009). "**Global Citizenship in Theory and Practice.**" In *The Handbook of Practice and Research in Study Abroad: Higher Education and the Quest for Global Citizenship*. ed. R. Lewin. New York: Routledge.

Sociological Field of the Formation and Development of Global Citizenship among young people

Azar Rashtiani

Ph.D. Student in Sociology, Sciences and Researches Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Seyfollah Seyfollahi

Ph.D., Associate Professor in Sociology, Sciences and Researches Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Gholam Abbas Tavassoli

Ph.D., Full Professor in Sociology, University of Tehran, Tehran, Iran

Mohammad Reza Javadi Yegane

Ph.D., Associate Professor in Sociology, University of Tehran, Tehran, Iran

Received: 24 May 2017

Accepted: 20 Jun. 2017

This paper is to investigate the sociological aspects of the formation and development of global citizenship in young people. The statistical population is all of young students in Islamic Azad University, Science and Research Branch of Tehran that 280 students were selected as statistical sample.

In theoretical foundations have been used related theories to this field and at the end of the research theoretical model has been designed. This research has been done using field studies and survey method. The data gathering tool was a researcher made questionnaire and distributed to respondents after validation and reliability estimation. The result shows that there are significant relationship between the experience of globalization, tourism, civil participation, social skills and educational environment, and the formation and expansion of global citizenship as dependent variables.

But there are no significant relationship between national media and formation and development of global citizenship. Using the lisrel Structural Equation Model, among all these factors, it was found that social skills, civic participation and globalization experience are three factors that had the greatest impact. It was found that all these three factors: social skills, civil participation and experience are of

greatest impact in globalization. But, in the meantime, civil partnership has most influential in formation and expanding the global citizenship of young people.

Key words: National Mass Media, Globalization Experience, Civil Participation, Social Skills and Educational Environment

